

A közönséges vidra

ÍRTA ÉS FÉNYKÉPEZTE | PROF. DR. LANSZKI JÓZSEF egyetemi tanár, Szent István Egyetem

Az Agrárminisztérium *Vadonleső* programjának grémiuma a szakemberek ajánlásait figyelembe véve úgy döntött, hogy vizeink csúcsragadozója legyen az idei esztendő emlőse. Mivel a faj szorosan kötődik az édesvízhez, a terület határozatával egyúttal az édesvízkészlet és a vizes élőhelyek sérülékenysége is fel kívánja hívni a közvélemény figyelmét. A vidra szerepét az is érzékelteti, hogy földrészünk egyik karakterisztikus ragadozója, amely a berni egyezmény címerállata is.

Emlősünk feltehetően sokak számára ismert a 120 éve született *Fekete István*: *Lutra* című regényéből. Az író hiteles és megragadó leírásai nemzedékek számára adtak és adnak útra-valót a természet világában való elmélyüléshez. A vidráról szóló mű megjelenésekor (1955-ben) már drámai mértékű környezeti változások zajlottak az európai kontinensen. Annak idején éppen a vizek élővilágának

elszegényedése indította el e kulcsfontosságú faj kutatását.

A *közönséges vidra* a világ tizenhárom vidrafaja közül a legszélesebb elterjedésű, amely Írországtól Délkelet-Ázsiáig, az Északi-sarkkörtől Észak-Afrikáig és a tengerpartoktól a magashegyvidéki területekig sokfelé előfordulhat. Közösségi jelentőségű faj, amely a Natura 2000-területek kijelölésének alapjául szolgáló élőhelyvédelmi irányelv II. mellékletében szerepel. A Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) globális értékelése

szerint veszélyeztetettségközeli faj, európai helyzete azonban kedvezőbb. A vidrát hazánkban 1974-ben nyilvánították védetté, míg 1982-től fokozottan védett, jelenlegi természetvédelmi értéke 250 000 Ft.

STABIL ÁLLOMÁNY

A faj jelenléte az ország területének mintegy 80 százalékán kimutatható. Az állomány létszáma a rejtőzködő életmód miatt pontosan nem ismert. A célzott kérdőíves és terepi felmérésekben tapasztalt elterjedési

terület, a becsült állománysűrűség, valamint az egyes területeken végzett molekuláris genetikai elemzések tapasztalatai alapján népességének (populációjának) létszáma ezres nagyságrendű lehet. Az óvatos létszámbecslés indokolt a területiális (fajtársakkal szembeni forráskisajátító) viselkedés és a nagy – folyók, patakok mentén akár több tíz kilométeres – mozgáskörzet miatt. Az előfordulási helyei közötti tényleges kapcsolatot országos léptékű, molekuláris genetikai elemzés támasztja alá. A vizek menti kirándulásaink során a vidrát – főleg éjszakai mozgása miatt is – csak ritkán pillanthatjuk meg, jelenlétére leginkább nyomjelei alapján következtethetünk. Ilyen a jellegzetes lábnyoma, havon a csúszásnyoma, a rendszeres használat során kijárt váltója és part menti jelölőhelye (kiszállója), valamint összesodort fűlabdája. A fajtársaknak szóló üzenetként erre, vagy egy fűsomóra, körre (magaslati pontra) helyezi a főként halcsont-

a fák gyökerei között található száraz üreget veszi birtokba

tot és pikkelyt tartalmazó, halszagú ürülékét. Fészke nehezen észrevehető, főként a vízparti fák gyökerei között található száraz üreget veszi birtokba, amelynek egy kijárata legtöbbször a víztükör alá vezet. Halban egész évben gazdag folyók, holtágak, természetes nagy tavak mellett él. Különös vonzerőt jelentenek számára a halastavak, a halastórendszerek és a tározótavak. Az időszakos halbőség „csapdája”, hogy az őszi lehalászásokat követően nagyobb területet kényszerül bejárni, és „lakhelyét” el is hagyhatja. Viszonylag ritkábban fordul elő a középhegységekben és a Duna–Tisza közének középső részén. A természetvédelmi céllal kezelt holtágak és tavak, továbbá a lápok és a mocsarak egész évben a halevő állatok táplálkozó- és menedékterületei – bár halkészletük a halastavakénál kisebb.

Az élőhelyeit összekötő patakok és csatornák nagyon fontos szerepet töltenek be vándorlásában és az új területek foglalásában. Ezek a folyosók azonban a kiszáradás mellett a mederrendezések miatt

A vidra a lápos területeket is meghódította, így például a Baláta-tavon is megtelepedett

veszélyeztetettek. Különösen a még nem teljesen önálló fiatalok válnak könnyebben a közúti forgalom és más veszélyforrások áldozatává.

A VÍZHEZ ALKALMAZKODOTT

A vidra vízi életmódhoz való alkalmazkodását jelzi testfelépítése is. Erre utal lapos feje, hengeres teste, kormányzásra alkalmas erős farka, az ujjai közti úszóhártya, az érzékelésre alkalmas hosszú bajuszának (tapintó) szőrszállai és a vízhatlan szőrzete. A kifejlett him testtömege átlagosan 8–9 kilogramm (ritkán 12 kg), míg a nőstény csak 5–6 kilogrammot nyom. Testhossza 60–70 centiméter, a fark 40

centiméter. A vízben érzi elemében magát, ahol fordulékonyan követi a zsákmányát, és a mélyben is kiválóan tájékozódik. Úszási sebessége óránként 10–12 kilométert is elérhet. Bundájának sötétbarna színezete a rejtőzködést és a vízben való sikeres vadászatot szolgálja. Fejlett tüdeje lehetővé teszi a 3–4 (8) perces merülést, és akár 400 méter távolság átúszását is egyetlen légvétellel, például a jég alatt. Vízfelszín alatti útját levegőbuborékok gyöngysora kíséri.

A vidra a nász idején messze hangzó füttyöt hallat, amely főként keresőhang. Szárazon képes kilométereket, akár nyílt területen, erdőben átgyalogolni. A fő párzási időszak tél végére tehető, azonban a hazai állomány

*Táplálékában leggyakrabban
tenyérnyi méretű halak
szerepelnek*

A halban gazdag folyók, így a Dráva is, a vidrák országútja

szaporodása – ellentétben a hidegebb éghajlatú területeken élőkével – nem szigorúan évszakos. Ennek oka a táplálékforrások viszonylagos kiegyenlítetttsége. A vemhesség 61-71 napig tart, a magzatfejlődés folyamatos (nincs embrionális diapauza). Az anya két-három kölyköt hoz világra és egyedül, odaadón neveli őket. Más menyétfélékhez képest a vidrakölykök

hosszú ideig, akár egy éven túl is az anyával maradnak. A fiatalok csak kétéves koruktól válnak ivaréretté. A hosszú generációintervallum és az alacsony szaporodóképesség – ez általában a csúcsragadozók sajátossága – hozzájárul a faj sérülékenységehez. Fogságban akár 22 éven túl is élhet – amint Luca a Petesmalmi Vidraparkban –, azonban a természetben

az átlagéletkor mindössze 5-7 év. Elárvultnak tűnő kölyköt, ha nem sérült, vagy nem veszélyeztetik más ragadozók, nem szabad begyűjtéssel „megmenteni”. Hagyjuk nyugalomban azért, hogy az anyja érte jöhessen.

EGYENSÚLYOZÓ SZEREPBEN

A közönséges vidra zárókőfajként fontos szabályozó szerepet tölt be (top down hatás) a természetes vagy természetközeli élőhelyek egyensúlyának fenntartásában, ugyanakkor állománynagyságát nagyban befolyásolja a hozzáférhető táplálékinálat változása (bottom up hatás). Opportunista ragadozó, a leggyakoribb és a legkisebb erő kifejtéssel a számára legnagyobb nettó nyereséggel ejthető zsákmányt választja a kínálatból. Haltermeléssel és horgászattal hasznosított vizeken fontos szelektáló szerepet tölt be a beteg, sérült, legyengült (könnyen elejthető) halegyedek fogyasztásával. Hazai táplálkozásvizsgálatok szerint a halastavak és a horgászvizek mentén is többnyire a tömegesen előforduló, úgynevezett járulékos és gyomhalakat, például az inváziós ezüstkárászt fogyasztja. A védelem nélküli halteleltető tavakon viszont

A természetvédelmi oltalom alatt álló területek, mint a Kis-Balaton mocsárvidéke is, egész esztendőben menedéket nyújtanak a halevő állatoknak

főleg a gazdaságilag fontos halak szerepelnek étlapján. Problémás esetekben a legális kármérséklő megoldások, például villanypásztoros haltelelő-tő-védelem alkalmazása jelenthet hatékony segítséget. Ennek alkalmazására számos jó példáról tudunk. Az esztendő során étlapján azonban gyakran kételtűek, alkalmilag madarak, emlősök, rovarok, rákok és hullók is szerepelhetnek. Az Év emlőset számos tényező veszélyeztette a múltban és befolyásolja állományát napjainkban is. Európában az 1950-es évekig még általánosan elterjedt faj volt, majd az 1950-es és az 1960-as években élőhelyei rohamosan fogyatkoztak elsősorban az ipari és a mezőgazdasági termelés robbanásszerű növekedésével együtt járó környezetszennyezés miatt. Az élőhelyvesztés, a vadászat és előfordulási helyei közelében a növekvő járműforgalom szintén nagyban hozzájárult az állománycsökkenéséhez.

a kóbor kutyák, és leginkább élőhelyeinek pusztulása veszélyeztetheti

Az utóbbi évtizedek környezetvédelmi intézkedéseinek eredményeként a vizek állapota

javult. Ennek és a védelemnek köszönhetően, a közönséges vidra állománya Európa több térségében erősödik. Nálunk, a nyugat-európainál kedvezőbb élőhelyi körülményeknek köszönhetően észlelhető állománycsökkenés nem következett be. Napjainkban esetleg a kóbor kutyák fenyegetik, de leginkább a vízszennyezés és élőhelyeinek rombolása veszélyeztetheti. A hazai populáció tápláltsági, egészségi és toxikológiai állapota kedvező, genetikailag változatos.

A vidra első pillantásra megkedvelhető; ökológiai szerepköre indokolja kiemelt státusát. Az elmúlt évtizedek európai tapasztalatai azt mutatják, hogy állománya sérülékeny, pusztán jogi eszközökkel nem megvédhető, a fajt és élőhelyeit érő kedvezőtlen hatások következményei viszont hosszú évtizedekre kihatnak. A csúcsragadozók jelenlétükkel vagy hiányukkal az ökoszisztéma egészségi állapotáról, közvetve – mintegy őrszemként – a bennünket érintő környezeti hatásokról is adnak jelzést. Bár az Év emlőse nem a legritkább ragadozónk, állománymegőrzésének sikerességén számos más, számunkra fontos faj, valamint ezek élőhelyeinek fennmaradása is múlik.

